

Міністерство освіти і науки України

Модельна навчальна програма
«Підприємництво та фінансова грамотність. 8-9 класи»
для закладів загальної середньої освіти

(авт. Беспалко І. В., Войтицька Л. В., Тригуб О. В., Ролік В. А.)

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»

(наказ Міністерства освіти і науки України від 27 листопада 2023 року № 1449)

Вступна частина

Високий рівень фінансової культури суспільства та розвиток підприємництва є невід’ємними складовими розвитку країни, її фінансової стабільності, економічної свободи та конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

Фінансова культура суспільства формується на основі рівня фінансової грамотності громадян, яка визначається рівнем знань, навичок, особливостями ставлення та поведінки у сфері управління особистими фінансами. Що вищим є рівень фінансової грамотності, то ліпше людина розуміє особливості функціонування економіки та фінансового сектору країни, а тому спроможна всебічно аналізувати ситуацію перед ухваленням особистих фінансових рішень, якість яких безпосередньо впливає на рівень її особистого фінансового добробуту, добробуту її родини та країни в цілому.

За результатами дослідження рівня фінансової обізнаності українців, проведеного у 2021 році Проектом USAID “Трансформація фінансового сектору” у співпраці з Національним банком України за методологією Міжнародної мережі фінансової освіти Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), найвищий рівень фінансової грамотності зафіксовано в українців віком 25–34 роки (12,7 бала) та 30–59 років (12,6 бала). Найменш фінансово обізнаною є молодь віком 18-19 років (10,1 бала) та люди, старші 60 років (11,6 бала).

Низький рівень фінансової грамотності української молоді віком 18-19 років засвідчує недостатній рівень родинної та шкільної фінансової освіти в країні. Молодь, яка не отримує достатній фінансовий досвід у родинному колі та належну освіту в цьому напрямі, на жаль, є необізнаною в ключових питаннях стосовно сфери особистих фінансів.

“Підприємливість та фінансова грамотність” – це одна з ключових компетентностей, необхідна всім громадянам для особистої реалізації та розвитку, активного громадянського життя, соціальної єдності та можливості працевлаштування, тому важливим завданням сучасної української освіти є ефективне формування цієї компетентності в молодого покоління українців.

Компетентність “підприємливість та фінансова грамотність” визначена в Законі України “Про освіту” як одна з 11 ключових компетентностей, що є обов’язковою для формування у здобувачів базової середньої освіти, реалізується в тісному взаємозв’язку з іншими ключовими компетентностями.

Відповідно до додатка 3 до Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 235, у 8 та 9 класах передбачено вивчення предмета

“Підприємництво та фінансова грамотність”, який є складовою соціальної і здоров’язбережувальної освітньої галузі та має тісні міжпредметні зв’язки в межах інших освітніх галузей.

Модельна навчальна програма “Підприємництво та фінансова грамотність” для 8-9 класів закладів загальної середньої освіти розроблена відповідно до вимог чинного Державного стандарту базової середньої освіти та Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти.

Метою модельної навчальної програми є формування фінансово-підприємницької культури підлітків, яка ґрунтується на високому рівні здобутих знань та практичних навичок в управлінні особистими фінансами та реалізації підприємницьких ідей.

Основні завдання програми:

- формувати свідоме та відповідальне ставлення до сфери особистих фінансів;
- формувати позитивне ставлення до грошей як необхідного ресурсу для досягнення фінансового добробуту та успішної самореалізації;
- набувати практичних навичок з постановки фінансових цілей, фінансового планування, бюджетування, заощадження та інвестування;
- розвивати критичне мислення та вміння приймати ефективні фінансові рішення;
- формувати розважливу та обачну поведінку у фінансовій та підприємницькій сферах, розвивати вміння управляти ризиками;
- здобувати практичний досвід у користуванні фінансовими послугами;
- формувати довіру до фінансової системи України;
- формувати належну культуру благодійності;
- розвивати вміння генерувати нові ідеї та реалізовувати їх на практиці;
- формувати комунікаційні навички та навички роботи в команді;
- набувати практичних навичок реалізації підприємницького проекту.

Формування компетентності “підприємливість та фінансова грамотність” відповідає загальній меті базової середньої освіти, а саме розвитку природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження

навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу.

Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти ключова компетентність здобувача освіти “підприємливість та фінансова грамотність” передбачає ініціативність, спроможність використовувати можливості та реалізовувати ідеї, створювати цінності у будь-якій сфері життєдіяльності; здатність до активної участі в житті суспільства, керування власним життям і кар’єрою; уміння вирішувати проблеми; готовність брати відповідальність за прийняті рішення; здатність працювати в команді для планування і реалізації проєктів, які мають культурну, суспільну або фінансову цінність, тощо.

Наскрізними вміннями, що формуються в межах ключових компетентностей, зокрема і в межах компетентності “підприємливість та фінансова грамотність”, є:

1) читати з розумінням, що передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання і усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної (переданої) в різний спосіб або відтвореної технічними пристроями, що охоплює, зокрема, уміння виявляти приховану і очевидну інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов’язані з розумінням тексту, після його аналізу і добору контраргументів;

2) висловлювати власну думку в усній і письмовій формі, тобто словесно передавати власні думки, почуття, переконання, зважаючи на мету та учасників комунікації, обираючи для цього відповідні мовленнєві стратегії;

3) критично і системно мислити, що виявляється у визначенні характерних ознак явищ, подій, ідей, їх взаємозв’язків, умінні аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, зважати на протилежні думки та контраргументи, розрізняти факти, їх інтерпретації, розпізнавати спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси і способи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації;

4) логічно обґрунтовувати позицію на рівні, що передбачає здатність висловлювати послідовні, несуперечливі, обґрунтовані міркування у формі суджень і висновків, що є виявом власного ставлення до подій, явищ і процесів;

5) діяти творчо, що передбачає креативне мислення, продукування нових ідей, добросовісне використання чужих ідей та їх доопрацювання, застосування власних знань для створення нових об’єктів, ідей, уміння випробовувати нові ідеї;

6) виявляти ініціативу, що передбачає активний пошук і пропонування рішень для вирішення проблем, активну участь у різних видах діяльності, їх ініціювання, прагнення до лідерства, вміння брати на себе відповідальність;

7) конструктивно керувати емоціями, що передбачає здатність розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших, сприймати емоції без осуду, адекватно реагувати на конфліктні ситуації, розуміти, як емоції можуть допомагати і заважати в діяльності, налаштовуючи себе на пошук внутрішньої рівноваги, конструктивну комунікацію, зосередження уваги, продуктивну діяльність;

8) оцінювати ризики, що передбачає вміння розрізняти прийнятні і неприйнятні ризики, зважаючи на істотні фактори;

9) приймати рішення, що передбачає здатність обирати способи розв'язання проблем на основі розуміння причин та обставин, які призводять до їх виникнення, досягнення поставлених цілей з прогнозуванням та урахуванням можливих ризиків та наслідків;

10) вирішувати проблеми, що передбачає вміння аналізувати проблемні ситуації, формулювати проблеми, висувати гіпотези, практично їх перевіряти та обґрунтовувати, здобувати потрібні дані з надійних джерел, презентувати та аргументувати рішення;

11) співпрацювати з іншими людьми, що передбачає вміння обґрунтовувати переваги взаємодії під час спільної діяльності, планувати власну та групову роботу, підтримувати учасників групи, допомагати іншим і заохочувати їх до досягнення спільної мети.

Структура курсу.

Навчальний курс “Підприємництво та фінансова грамотність” розрахований на здобувачів знань 8–9 класів. Навчальна програма курсу складається з 2 частин та містить 8 окремих розділів, розташованих у логічній послідовності. До кожного розділу програми визначені навчальні цілі, досягнення яких передбачає успішне опанування здобувачами знань запропонованих тем.

Перша частина – 8 клас, навчальний матеріал розрахований на **17** годин.

Програма цієї частини курсу передбачає опанування **2 розділів**:

1) **“Формування фінансової культури”** – пропонується вивчення теми “Фінансовий добробут, фінансова стійкість та формування фінансової культури”;

2) **“Основи фінансової грамотності людини”** – вивчення таких тем: “Фінансове планування життя”, “Основні правила заощаджень”, “Банківський рахунок та платіжна картка. Оплата товарів та послуг”, “Фінансове шахрайство та безпека”, “Вибір особистої форми зайнятості”, “Податкова культура”, “Культура благодійності”.

У першій частині курсу розглядаються загальні питання щодо визначення понять “фінансовий добробут” та “фінансова стійкість”, а також дослідження рівня фінансової грамотності різних вікових груп населення України та формування фінансової культури людини і країни в цілому, що є взаємообумовленим процесом.

У другому розділі навчальні теми спрямовані на здобуття підлітками базових знань та навичок у сфері управління особистими фінансами.

Друга частина – 9 клас, навчальний матеріал розрахований на **35** годин.

Програма цієї частини курсу передбачає опанування **6 розділів**:

1) **“Гроші та їх призначення”** – пропонується вивчення таких тем: “Еволюція грошових відносин. Види, форми та функції грошей”, “Історія сучасної гривні”;

2) **“Банківські та небанківські фінансові установи”** – вивчення таких тем: “Банківська система України”, “Небанківські фінансові установи”;

3) **“Базові фінансові послуги”** – вивчення таких тем: “Фінансові послуги та їх використання під час досягнення фінансових цілей”, “Депозити. Гарантування вкладів фізичних осіб”, “Кредити. Формування кредитної історії”, “Страховання”, “Пенсійне забезпечення”, “Фінансові інвестиції та ризики”;

4) **“Захист прав споживачів фінансових послуг”** – вивчення теми “Законодавство України у сфері фінансових послуг та захист прав споживачів”;

5) **“Основи підприємництва”** – вивчення таких тем: “Підприємництво та його роль у розвитку держави”, “Особливості підприємницької діяльності”. У цьому розділі основна увага приділяється підприємницькій діяльності, як одній із форм зайнятості населення, огляду складових підприємницької компетентності та ролі підприємництва в розвитку держави;

б) «Проект “Шкільне підприємництво – від ідеї до реалізації (практичний кейс)”» – ознайомлення з такими темами: “Шкільне підприємництво”, “Формування команди”, “Вибір підприємницької ідеї”, “Обрання бізнес-моделі підприємства”, “Маркетингове дослідження”, “Інвестиційне та фінансове планування”, “Проектний менеджмент”, “Розроблення власного бренду”, “Реалізація проекту”, “Презентація бізнес-ідей. Запуск проекту”, “Підведення підсумків проекту”.

Навчальний матеріал розділів 1–4 передбачає ознайомлення здобувачів знань з можливостями використання фінансових послуг та продуктів, доступних на фінансовому ринку України, в частині реалізації власних фінансових стратегій, що розглядались у першій частині курсу, у тому числі щодо захисту своїх прав як споживача фінансових послуг.

Розділи 5 та 6 курсу спрямовані на ознайомлення з основами підприємництва та отримання реальних практичних навичок з фінансової грамотності та підприємництва шляхом залучення здобувачів знань до проектної діяльності. Теми розділу в логічній послідовності висвітлюють основні етапи створення підприємства – від пошуку ідеї до фактичної її реалізації. Об’єднавшись у групи, здобувачі знань під керівництвом учителя мають можливість створити реально діюче шкільне підприємство та на практиці застосувати набуті знання й формувати підприємницькі навички.

Рекомендуємо опрацьовувати теми розділів “**Основи підприємництва**” та «**Проект “Шкільне підприємництво: від ідеї до реалізації (практичний кейс)”**» упродовж другого навчального семестру в 9 класі.

У програмі прописані рекомендовані теми, які пропонується розглянути в межах зазначених розділів, та визначено очікувані результати навчання, досягнення яких є обов’язковою умовою реалізації програми. Програма також містить перелік запропонованих видів навчальної діяльності, для зручності впровадження яких зазначено посилання на офіційні інформаційні ресурси. Залежно від рівня підготовки учнів та технічних можливостей закладу освіти вчитель може вибрати види навчальної діяльності з наведеного переліку та/або використовувати власні.

Обов’язковою умовою для реалізації модельної програми є використання на уроці практичних видів діяльності.

На основі модельної програми вчитель створює власну навчальну програму, затвердження якої відбувається у встановленому порядку.

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
--------------------------------------	---------------------------------	-----------------------------------

Навчальний курс “Підприємництво та фінансова грамотність” для здобувачів знань 8–9 класів.

I частина (8 клас)

Очікувані результати навчання	Запропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
РОЗДІЛ I. ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ КУЛЬТУРИ		
<p>Цілі розділу: визначити та встановити взаємозв’язок між рівнем фінансової грамотності та фінансовим добробутом людини; з’ясувати вплив рівня фінансової грамотності на формування фінансової культури на особистісному та загальнонаціональному рівнях; спрямувати здобувачів знань на отримання знань і практичних навичок з основ фінансової грамотності та формування високої фінансової культури задля досягнення особистого та суспільного фінансового добробуту; сприяти формуванню та становленню сімейної фінансової культури в Україні.</p>		
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>знає визначення основних понять теми “фінансовий добробут” та “фінансова стійкість”;</p> <p>аналізує життєві ресурси людини (людський капітал), матеріальні та нематеріальні, наприклад, час, здоров’я, працездатність тощо та ефективність їх використання;</p>	<p>Тема 1. Фінансовий добробут, фінансова стійкість та формування фінансової культури.</p> <p>1. Ознайомлення з навчальним курсом, його метою, завданнями та структурою.</p> <p>2. “Фінансова стійкість” та “фінансовий добробут”.</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>огляд ключових компетентностей фінансово грамотної людини;</p> <p>індивідуальна робота (дослідження власних життєвих ресурсів);</p> <p>порівняння двох протилежних прикладів – фінансово грамотної і фінансово залежної людини;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>розуміє зміст понять “фінансова культура” та “фінансова грамотність”, їх взаємозв’язок;</p> <p>називає складові фінансової культури;</p> <p>аналізує взаємозалежність фінансового добробуту на особистому та загальнодержавному рівнях;</p> <p>обізнаний з результатами досліджень з фінансової грамотності в Україні;</p> <p>висловлює власні судження щодо рівня фінансової грамотності та фінансової культури громадян України;</p> <p>прогнозує розвиток фінансової грамотності та фінансової культури в Україні;</p> <p>вміє працювати самостійно та в команді;</p> <p>активно бере участь в обговоренні теми;</p>	<p>3. Формування особистого фінансового добробуту.</p> <p>4. Людський капітал: наявність матеріальних та нематеріальних ресурсів, їх ефективне використання.</p> <p>5. Роль цінностей у формуванні фінансового добробуту людини.</p> <p>6. Поняття “фінансова грамотність” та “фінансова культура”.</p> <p>7. Складові фінансової культури.</p> <p>8. Підвищення фінансової грамотності, як запорука забезпечення високої фінансової культури.</p> <p>9. Формування сімейної фінансової культури.</p> <p>10. Взаємозалежність фінансового добробуту на особистому та загальнодержавному рівнях.</p>	<p>робота з основними поняттями теми;</p> <p>пояснення вчителя (складові фінансової культури, бесіда);</p> <p>колективне обговорення на тему: “Чи взаємозалежні особистий фінансовий добробут громадянина та фінансовий добробут держави?”;</p> <p>опрацювання результатів дослідження з фінансової грамотності в Україні у відповідному форматі (на вибір учителя):</p> <p>виконання індивідуального завдання;</p> <p>робота в парах/групова робота;</p> <p>оформлення робочих результатів на онлайн-дошці;</p> <p>обговорення результатів та дискусія у форматі круглого столу, пошук відповідей на такі запитання:</p> <p>У чому причина низьких показників фінансової грамотності населення в Україні?</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>висловлює та аргументує власну думку;</p> <p>робить обґрунтовані висновки;</p> <p>розвиває критичне мислення.</p>	<p>11. Характеристика сучасної фінансової культури в Україні.</p> <p>12. Результати дослідження з фінансової грамотності в Україні (2018, 2021 роки тощо).</p> <p>13. Перспективи розвитку фінансової грамотності в Україні.</p> <p>14. Визначення власного рівня фінансової грамотності.</p>	<p>Який вплив цих показників на розвиток нашої держави?</p> <p>Які кроки та заходи потрібно реалізувати, щоб підвищити цей рівень?</p> <p>Якою є моя особиста участь у цьому процесі?</p> <p>Які перспективи розвитку фінансової грамотності населення в Україні;</p> <p>тестування: визначення власного рівня фінансової грамотності на сайті: https://talan.bank.gov.ua/fingramotnist#perevir-riven;</p> <p>визначення загального рівня фінансової грамотності класу/групи;</p> <p>домашнє завдання:</p> <p>обговорити питання фінансової грамотності з батьками;</p> <p>запропонувати батькам пройти тестування з фінансової грамотності для дорослих на сайті “Талан – центр фінансових знань” НБУ: https://talan.bank.gov.ua/fingramotnist;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
		<p>запропонувати батькам пройти навчання з фінансової грамотності на платформах Prometheus, EdEra, EdWay, “Талан – центр фінансових знань”: https://promo.bank.gov.ua/school-talan/, Дія. Цифрова освіта та на інших майданчиках (на вибір);</p> <p>запропонувати батькам підписатися на офіційні інформаційні канали НБУ: ютуб-канал НБУ плейлист “Фінансова обізнаність”: https://www.youtube.com/playlist?list=PLNPT0MUnGKesTJWb0Bu7QjztyfRmvpLtY;</p> <p>телеграм-канал НБУ. Знати. Розуміти: https://t.me/nbu_ua;</p> <p>практична робота: ігротренінги з фінансової грамотності;</p> <p>проектна робота: провести онлайн – опитування серед своїх друзів та знайомих і визначити рівень фінансової грамотності свого оточення. Результати оформити у формі презентації.</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
РОЗДІЛ II. ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ЛЮДИНИ		
<p>Цілі розділу: визначити та розглянути основні складові фінансової грамотності людини; зосередити увагу на важливості обов'язкового фінансового планування в досягненні фінансового добробуту; розглянути найпоширеніші схеми фінансового шахрайства стосовно споживачів фінансових послуг; сприяти ефективному вибору особистої форми зайнятості здобувачів освіти в майбутньому; формувати свідому культуру благодійності, як невіддільну частину фінансового життя людини.</p>		
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>має уявлення про рівні фінансового забезпечення життя;</p> <p>визначає власний фінансовий рівень, називає його недоліки та переваги;</p> <p>пояснює значення терміну “фінансова ціль”;</p> <p>уміє ставити особисті фінансові цілі;</p> <p>усвідомлює важливість фінансового планування життя;</p> <p>розрізняє види доходу: трудові та нетрудові (доходи від власності або</p>	<p>Тема 1. Фінансове планування життя.</p> <p>1. Рівні фінансового забезпечення життя людини [фінансова залежність (наприклад, неповнолітніх дітей від батьків), фінансова незалежність, фінансова свобода].</p> <p>2. Активний та пасивний доходи.</p> <p>3. Фінансова ціль та її види.</p> <p>4. Постановка фінансових цілей та шляхи їх досягнення. SMART-цілі.</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>бесіда: “Планування – запорука виконання будь-якої роботи”;</p> <p>пояснення вчителя: рівні фінансового забезпечення життя людини;</p> <p>визначення понять “активний” та “пасивний” доходи;</p> <p>складання математичних співвідношень активних та пасивних доходів на різних рівнях фінансового забезпечення життя.</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>пасивні доходи), регулярні та нерегулярні, активні та пасивні;</p> <p>розрізняє види витрат: регулярні, разові та непередбачувані;</p> <p>усвідомлює різницю між бажаннями та потребами;</p> <p>вчиться ефективно управляти своїми фінансовими потребами та бажаннями;</p> <p>здійснює планування бюджету за наведеним прикладом;</p> <p>розвиває математичну компетентність;</p> <p>розуміє, що таке “борг”, “фінансовий борг” та чому їх завжди потрібно повертати;</p> <p>усвідомлює негативний вплив прострочених (“поганих”) фінансових боргів на рівень фінансового добробуту людини;</p>	<p>5. Бажання та потреби: ефективно співвідношення.</p> <p>6. Фінансове планування (загальна характеристика фінансового плану життя).</p> <p>7. Особистий бюджет (види доходів та витрат).</p> <p>8. Методи складання особистого бюджету.</p> <p>9. Види сімейного бюджету (окремий, спільний, змішаний).</p> <p>10. Борги: види, наслідки та шляхи повернення позичених коштів.</p>	<p>формування поняття “фінансова ціль”, “фінансова подушка” або резервний фонд;</p> <p>індивідуальна робота: на основі прикладів визначити вид фінансової цілі;</p> <p>групова робота: на конкретних прикладах визначити, що є бажанням, а що потребою;</p> <p>ознайомлення з поняттями “особистий” та “сімейний” бюджети;</p> <p>визначення ролі фінансових боргів у фінансовому плануванні;</p> <p>робота в парах: на основі прикладів визначити види особистого/сімейного бюджету;</p> <p>практична робота: здійснити планування бюджету за наведеним прикладом;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>упевнено використовує в навчанні інформаційні технології.</p>		<p>тестування мобільних додатків з ведення бюджету.</p>
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>розуміє зміст та значення понять “заощадження”, “фінансова стійкість”, “ощадливість” та “сталій розвиток”;</p> <p>наводить приклади ошадливої поведінки в повсякденному житті;</p> <p>розуміє, що ошадлива фінансова поведінка кожного члена сім’ї сприяє підвищенню фінансової стійкості родини в цілому;</p> <p>дотримується правил економії та ошадливості в побуті;</p> <p>ознайомлений з основними видами та методами заощаджень;</p> <p>аналізує переваги заощаджень;</p>	<p>Тема 2. Основні правила заощаджень.</p> <p>1. Поняття “заощадження”, “ощадливість”, “сталій розвиток” та “екологічна безпека”.</p> <p>2. Види та методи фінансових заощаджень.</p> <p>3. Поняття та функції фінансової “подушки безпеки”.</p> <p>4. Розумна ошадлива поведінка – запорука власного фінансового добробуту та фінансової стійкості.</p> <p>5. Формування особистої культури заощаджень.</p> <p>6. Налаштування та використання послуги “мобільні заощадження”.</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>колективне обговорення питання за методом опозиційний “Акваріум”. Питання, що обговорюються: “Заощадження – це додаткові можливості!”, “Заощадження – це втрачені можливості!”;</p> <p>презентація учнями роботи над випереджальним завданням “Основні правила та види заощаджень”;</p> <p>індивідуальна робота: поясніть вислів “Спочатку заплати собі”;</p> <p>пояснення вчителя;</p> <p>фронтальна робота: визначити, яке місце посідають заощадження у складанні особистого/сімейного бюджету;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>уміє налаштувати послугу “мобільні заощадження” (за наявності власної банківської картки);</p> <p>усвідомлює важливість формування власної/сімейної фінансової подушки безпеки на випадок непередбачуваних обставин;</p> <p>розвиває критичне мислення;</p> <p>формує особисту культуру розсудливих фінансових заощаджень.</p>		<p>практична робота: аналіз різних фінансових ситуацій, пов'язаних з наявністю/відсутністю заощаджень та прикладів ощадливої поведінки;</p> <p>колективне обговорення питання: “Яку роль відіграє у формуванні власного фінансового добробуту та фінансової стійкості, фінансова “подушка безпеки”?”;</p> <p>домашнє завдання: обговорити з батьками наявність фінансової подушки безпеки у вашій сім'ї; за допомогою батьків налаштувати послугу “мобільні заощадження” на власних платіжних картках (за їх наявності).</p>
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>знає, що таке “банківський рахунок”;</p> <p>називає основні види банківських рахунків: особистий банківський</p>	<p>Тема 3. Банківський рахунок та платіжна картка. Оплата товарів та послуг.</p> <p>1. Поняття “банківський рахунок”, його функція та види.</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>пояснення вчителя: банківський рахунок, його види;</p> <p>робота з підручником/інтернет-джерелами: ознайомлення 3</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>рахунок, банківський рахунок підприємства;</p> <p>розуміє відмінність банківського рахунку від номеру платіжної картки;</p> <p>знає, як оформити банківську платіжну картку;</p> <p>критично мислить та аналізує різні пропозиції щодо оформлення банківської картки;</p> <p>знає, що таке "кешбек", може назвати переваги його використання;</p> <p>знає основні види платіжних карток: дебетові, кредитні; віртуальні банківські картки, електронні гаманці;</p> <p>уміє користуватися банківською платіжною картою в банкоматах, терміналах, під час оплати товару в магазині, транспорті, онлайн-магазині тощо;</p>	<p>2. Правила відкриття банківського рахунку.</p> <p>3. Що таке IBAN, його характеристика.</p> <p>4. Види та функції платіжних карток.</p> <p>5. Елементи (основні дані) платіжної картки.</p> <p>6. Порядок оформлення платіжної картки.</p> <p>7. Використання фізичної та віртуальної платіжних карток.</p> <p>8. Поняття “цифрова фінансова грамотність” та “цифрові фінансові послуги”.</p> <p>9. Інтернет-банкінг.</p> <p>10. Види популярних платіжних систем в Україні: VISA, MasterCard, ПРОСТІР, їх загальна характеристика.</p>	<p>міжнародним номером банківського рахунку IBAN;</p> <p>практична робота: визначити критерії відбору та обрати банк для оформлення платіжної картки; здійснити на вибір переказ з картки на картку/оплату послуги/товару в інтернеті;</p> <p>домашнє завдання: разом із батьками сплатити за рахунками комунальні послуги; порівняти та визначитись, який спосіб оплати (готівкою у банківському відділенні/поштовому відділенні, за допомогою інтернет-банкінгу, мобільного застосунку банку або платіжного терміналу самообслуговування) є найвигіднішим; допомогти бабусі/дідусеві сплатити комунальні послуги за допомогою інтернет-банкінгу.</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>обізнаний щодо використання основних платіжних систем, які діють в Україні;</p> <p>розуміє зміст понять “цифрова фінансова грамотність” та “цифрові фінансові послуги”;</p> <p>формує власну обачну фінансову поведінку під час здійснення грошових переказів та використання платіжних карток;</p> <p>застосовує набуті знання на практиці.</p>		
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>пояснює зміст поняття “фінансове шахрайство”;</p> <p>ознайомлений з основними видами фінансового шахрайства;</p> <p>уміє розгледіти ознаки фінансового шахрайства;</p>	<p>Тема 4. Фінансове шахрайство та безпека.</p> <p>1. Поняття “фінансове шахрайство”.</p> <p>2. Основні види фінансового шахрайства.</p> <p>3. Платіжна безпека: основні правила безпеки використання платіжних карток та розрахунків</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>пояснення вчителя: основні види фінансового шахрайства;</p> <p>обговорення особистого досвіду, та досвіду знайомих; визначення актуальних видів шахрайства;</p> <p>групова робота: використання кейс-методу;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>знає основні принципи платіжної безпеки;</p> <p>знає основні правила безпеки використання платіжних карток та розрахунків, у тому числі під час покупок в інтернеті;</p> <p>підкується про безпеку особистих даних, паролів і грошей;</p> <p>розуміє наслідки необачної фінансової поведінки;</p> <p>застосовує отримані знання на практиці;</p> <p>коректно реагує на випадки фінансового шахрайства в соціальних мережах;</p> <p>регулярно або негайно у разі підозри шахрайських дій змінює паролі, ПІН-коди та паролі до інтернет-банкінгу, особистих кабінетів, карток/рахунків, мобільних та платіжних пристроїв;</p>	<p>4. Обачна фінансова поведінка.</p>	<p>практична робота: ознайомлення з промокомпанією Національного банку України #ШахрайГудбай: https://promo.bank.gov.ua/stopfraud/, https://promo.bank.gov.ua/marathon-stopfraud/.</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>поширює набуті знання та досвід у своєму оточенні.</p>		
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>називає та пояснює основні питання теми;</p> <p>розуміє суть сучасних форм зайнятості людини;</p> <p>обговорює переваги та недоліки різних форм зайнятості;</p> <p>аналізує компетентності найманого працівника та підприємця;</p> <p>досліджує потреби та ресурси у визначенні власної форми зайнятості в майбутньому;</p> <p>усвідомлює важливість обрання ефективної особистої форми зайнятості задля досягнення фінансового добробуту та фінансової стійкості;</p>	<p>Тема 5. Вибір особистої форми зайнятості.</p> <p>1. Форми зайнятості та їх особливості.</p> <p>2. Поняття “найманий працівник”, “фрілансер”, “підприємець”, “бізнесмен”, “інвестор”.</p> <p>3. Порівняльна характеристика найманого працівника та підприємця.</p> <p>4. Вибір особистої форми зайнятості через аналіз власних потреб, здібностей та наявності ресурсів (у тому числі фінансових).</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>евристична бесіда: “Сучасні форми зайнятості”;</p> <p>робота з основними поняттями теми;</p> <p>групова робота: визначення переваг та недоліків різних форм зайнятості і притаманних їм компетентностей за методикою “Світове кафе”;</p> <p>колективна/групова робота: “Створення образу сучасного підприємця: стать, вік, освіта, місце проживання, вид підприємницької діяльності, компетентності”;</p> <p>запрошення на урок батьків, які працюють у сфері найманої праці та підприємництва;</p> <p>домашнє завдання:</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>розуміє, як певні фактори, наприклад, рівень освіти, працелюбність, проактивність, старанність можуть вплинути на рівень заробітної плати, доходу від підприємницької діяльності;</p> <p>розвиває навички командної роботи.</p>		<p>здійснити вибір майбутньої особистої форми зайнятості. За допомогою наданої вчителем методики проаналізувати власні здібності та ресурси.</p>
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>розуміє суть податків;</p> <p>розуміє, що частина особистих коштів кожної особи спрямовується до державного і місцевих бюджетів країни у формі податків і зборів;</p> <p>усвідомлює роль податків у функціонуванні держави;</p> <p>знає, що означають базові терміни з оподаткування “об’єкт оподаткування”, “ставка податку”, “податковий період”;</p> <p>ознайомлений з історією виникнення податків;</p>	<p>Тема 6. Податкова культура.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Суспільні блага та роль податків у їх формуванні. 2. Історія виникнення податків. 3. Податки в різних країнах світу (цікаві факти). 4. Податкова система України та податкова культура українців. 5. Поняття “об’єкт оподаткування”, “ставка податку”, “податковий період”. 6. Основні види загальнодержавних та місцевих податків та зборів. 	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>перегляд навчальних відео з історії виникнення податків;</p> <p>пояснення вчителя: зміст та види податків;</p> <p>обговорення питання: “Без податків держава існувати не може” за методикою “мозковий штурм”;</p> <p>профорієнтація: ознайомлення з професією податковий інспектор;</p> <p>зустріч із представником Державної податкової служби (наживо/онлайн);</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>наводить приклади основних загальнодержавних та місцевих податків та зборів в Україні;</p> <p>може назвати декілька напрямків використання загальнодержавних та місцевих податків та зборів;</p> <p>знає як сплачуються податки;</p> <p>ознайомлений з видами податкових знижок та порядком їх отримання;</p> <p>розуміє можливі наслідки за несплату податків;</p> <p>у фіскальному чеку про купівлю товарів/послуг може показати, де зазначена інформація про сплату покупцем податку на додану вартість;</p> <p>розвиває навички критичного мислення;</p> <p>працює з офіційними джерелами інформації;</p>	<p>7. Податкові знижки.</p> <p>8. Відповідальність за несплату податків.</p>	<p>екскурсія до Державної податкової служби;</p> <p>відвідування офіційного сайту Державної податкової служби України: https://tax.gov.ua/;</p> <p>доведення до відома інформації про Податковий кодекс України https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text;</p> <p>демонстрування приклад розрахунку податкової знижки за навчання;</p> <p>ознайомлення з проектом “Ціна держави”: https://cost.ua/.</p> <p>практичне завдання: робота з онлайн – калькулятором “Рахунок від держави”: https://cost.ua/calculator/;</p> <p>домашня робота: порахувати розмір податків, які ви сплатили в магазині під час сімейного шопінгу;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>обраховує розмір загальнодержавних та місцевих податків за відомою ставкою;</p> <p>використовує в навчанні онлайн – калькулятори.</p>		<p>обговорити з батьками ситуації, коли подання податкової декларації є необхідним.</p>
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>розуміє зміст та значення благодійництва;</p> <p>обізнаний з історії розвитку благодійництва у світі та в Україні;</p> <p>знає основні напрями та види благодійництва;</p> <p>знає, що таке волонтерство та може назвати приклади волонтерського руху в Україні та світі;</p> <p>розуміє, як працюють благодійні фонди;</p> <p>розуміє основні принципи благодійництва (актуальність,</p>	<p>Тема 7. Культура благодійності.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Роль та значення благодійності. 2. Види благодійної діяльності. 3. Світовий досвід благодійництва. 4. Розвиток благодійності та волонтерського руху в Україні. 5. Як відрізнити благодійництво від шахрайства? 6. Формування особистої та суспільної культури благодійності. 	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>ознайомлення з темою: “Історія виникнення благодійності у світі та в Україні”;</p> <p>проектна робота з використанням методу проблемного навчання: клас об’єднується у групи, кожна з яких отримує завдання створити благодійний фонд певного напрямку, наприклад, допомога літнім людям, тваринам, армії, сиротам та іншим або обрати напрям самостійно.</p> <p>Під час виконання завдання варто проаналізувати такі питання:</p> <ul style="list-style-type: none"> визначити проблему, що потребує вирішення; проаналізувати напрями діяльності діючих благодійних фондів;

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>добровільність, індивідуальна фінансова спроможність, адресність, прозорість, підзвітність, відповідальність);</p> <p>уміє відрізнити благодійництво від шахрайства;</p> <p>усвідомлює важливість особистої залученості до благодійній діяльності;</p> <p>приймає зважене рішення щодо участі в благодійництві відповідно до своїх потреб та наявних ресурсів;</p> <p>вмотивований займатися благодійництвом, волонтерством;</p> <p>формує власну та суспільну культуру благодійності;</p> <p>розвиває навички критичного мислення, креативності та роботи в команді;</p>		<p>дізнатися про умови відкриття благодійного фонду;</p> <p>визначити роль кожного члена команди в роботі фонду;</p> <p>розробити логотип фонду;</p> <p>презентувати спільну роботу;</p> <p>зустріч із представниками благодійних фондів регіонального/всеукраїнського рівня;</p> <p>опрацювання результатів дослідження від фонду Zagoriy Foundation: https://zagoriy.foundation/doslidzhennya/ ;</p> <p>проектна робота: розроблення концепції благодійного фонду школи;</p> <p>домашнє завдання: зробити дослідження діяльності благодійних фондів та розвитку благодійництва в Україні;</p> <p>підведення загального підсумку вивченого матеріалу за методом</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>уміє працювати з результатами досліджень та опрацьовувати отримані дані;</p> <p>розвиває навички проєктної роботи.</p>		<p>“Прес”: “Фінансова грамотність – запорука мого фінансового добробуту!”;</p> <p>створення особистого чек-листа навчальних курсів та планування їх проходження;</p> <p>відвідування навчальних онлайн-заходів Національного банку України, перелік яких розміщено на сайті “Талан – центр фінансових знань” https://talan.bank.gov.ua/.</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
-------------------------------	--------------------------	----------------------------

**Навчальний курс “Підприємництво та фінансова грамотність” для здобувачів знань 8–9 класів.
II частина (9 клас)**

РОЗДІЛ I. ГРОШІ ТА ЇХ ПРИЗНАЧЕННЯ

Цілі розділу: формувати позитивне ставлення до грошей, як одного з наявних ресурсів людини; розглянути еволюцію грошових відносин; сприяти зацікавленості та мотивації щодо дослідження історії становлення національної грошової одиниці України; навчити визначати справжність українських банкнот; формувати повагу до національної грошової одиниці України, як невід’ємної складової держави.

<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>обізнаний щодо передумов виникнення грошей та їх історичного розвитку;</p> <p>знає та називає види та форми грошей;</p> <p>пояснює, що таке “валюта”;</p> <p>обізнаний з поняттям “інфляція”;</p> <p>розуміє, які функції виконують гроші в житті людини та держави;</p>	<p>Тема 1. Еволюція грошових відносин. Види, форми та функції грошей.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ставлення до грошей на особистому та суспільному рівнях. 2. Історія виникнення грошей. 3. Види та форми грошей. 4. Функції, що виконують гроші. 5. Вартість грошей та інфляція. 	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>продовжити фразу: “Для мене гроші – це...”;</p> <p>перегляд навчальних відео;</p> <p>пояснення вчителем матеріалу щодо видів, форм грошей та валюти;</p> <p>колективна робота з відомими прислів’ями про гроші, їх аналіз;</p>
--	---	--

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>усвідомлює важливість грошей у своєму житті;</p> <p>співвідносить позитивні та негативні можливості використання грошей;</p> <p>визначає роль національної грошової одиниці в державному контексті.</p>	<p>6. Що таке валюта?</p> <p>7. Роль національної грошової одиниці у функціонуванні держави.</p>	<p>евристична бесіда щодо визначення функцій грошей у житті людини та їх роль у функціонуванні держави;</p> <p>групова робота: розробити колаж на тему “Грошові одиниці різних країн” (класичний або онлайн-формат).</p>
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>проявляє інтерес до історії гривні;</p> <p>знає важливі факти з історії становлення грошової одиниці України;</p> <p>зацікавлений у дослідженні української нумізматики;</p> <p>ознайомлений з технічним та творчим процесами виготовлення українських грошей;</p> <p>уміє розпізнати підроблені банкноти;</p>	<p>Тема 2. Історія сучасної гривні.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історія українських грошей. 2. Історичні передумови виникнення гривні. 3. Розвиток грошової одиниці в Україні. 4. Процес виробництва грошей. 5. Зображення та елементи захисту гривні. 6. Українська нумізMATика. 7. Пам’ятні та колекційні монети. 	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>ознайомлення із сайтом Музею грошей Національного банку України: https://museum.bank.gov.ua/museum/;</p> <p>відвідування лекцій, індивідуальних екскурсій та екскурсій з гідом Музею грошей (українською/англійською мовами), участь в інтерактивних онлайн-квестах та воркшопах;</p> <p>перегляд відеоролику “Наша гривня”: https://www.youtube.com/watch?v=s86TDsh2RLk;</p> <p>перегляд навчальних відео;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>розвиває творчі навички та навички презентації проєкту.</p>	<p>8. Гроші: історія та мистецтво.</p> <p>9. Музей грошей Національного банку України.</p>	<p>створення “хмари” слів;</p> <p>майстер-клас “Елементи захисту сучасної гривні”;</p> <p>творчий конкурс “Моя гривня” (створити власну купюру та захистити свій проєкт);</p> <p>зустріч із нумізматом;</p> <p>конкурс “Кращий знавець гривні”;</p> <p>проєктна робота: розробити та провести шкільний квест до Дня гривні;</p> <p>домашнє завдання: скласти онлайн-кресворд/ребус за основними поняттями теми; написати есе (тема на вибір).</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
РОЗДІЛ II. БАНКІВСЬКІ ТА НЕБАНКІВСЬКІ ФІНАНСОВІ УСТАНОВИ		
<p>Цілі розділу: ознайомити здобувачів знань з роботою банківської системи України та роботою банківської установи; окреслити перелік основних видів фінансових послуг; визначити роль та значення банківських та небанківських фінансових установ в економіці держави; розглянути діяльність та функції Національного банку України; формувати довіру до української фінансової системи.</p>		
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>розуміє поняття “банківська система”;</p> <p>знає, які існують рівні української банківської системи;</p> <p>обізнаний щодо основ функціонування банківської системи України;</p> <p>знає, чим Національний банк України відрізняється від решти банків України, які функції він виконує;</p> <p>називає банки, які працюють в Україні та у своєму регіоні зокрема;</p>	<p>Тема 1. Банківська система України.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рівні української банківської системи. 2. Національний банк України. 3. Робота та функції банків другого рівня. 4. Поняття “фінансові послуги” та “фінансові продукти”. 5. Види банківських послуг. 	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>пояснення вчителя: організація роботи дворівневої банківської системи України;</p> <p>перегляд відео: “Чим займається Національний банк України”: https://www.youtube.com/watch?v=XH9PsXbcaDw;</p> <p>групова робота “Як працює банк?” (з’ясувати, що відомо учням про роботу банківської установи);</p> <p>пошукова робота: за допомогою інтернет-ресурсів дізнатися перелік основних послуг та фінансових продуктів, що надаються банками;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>розуміє взаємозв'язок та відмінність понять “фінансові послуги” та “фінансові продукти”;</p> <p>ознайомлений з основними видами банківських послуг та продуктів;</p> <p>усвідомлює роль та значення фінансових установ в економіці держави;</p> <p>активно використовує інтернет ресурси для пошуку відповідної інформації;</p> <p>здобуває практичні навички з медіаграмотності, необхідні для опрацювання джерел інформації в інтернеті.</p>		<p>зустріч із працівниками банку;</p> <p>екскурсія до найближчого банківського відділення;</p> <p>ознайомча та пошукова робота на офіційному сайті Національного банку України: https://bank.gov.ua/;</p> <p>оформлення підписки на офіційні інформаційні канали Національного банку України: ютуб-канал “Фінансова обізнаність”: https://www.youtube.com/playlist?list=PLNPT0MUnGKesTJWb0Bu7QjztyfRmvpLtY; телеграм-канал Знати. Розуміти: https://t.me/nbu_ua.</p>
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>розуміє різницю між банківською та небанківською фінансовою установою (далі – НФУ);</p>	<p>Тема 2. Небанківські фінансові установи.</p> <p>1. Що таке НФУ?</p> <p>2. Види основних небанківських установ, їх напрями діяльності</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>пояснення вчителя: принципи та напрями діяльності НФУ;</p> <p>групова робота: опрацювання додаткової інформації;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>обізнаний щодо особливостей роботи НФУ;</p> <p>перераховує основні види фінансових послуг НФУ;</p> <p>має на увазі, що може бути кілька надавачів фінансових послуг/продуктів, які пропонують подібні продукти;</p> <p>називає основні небанківські фінансові установи, що працюють в Україні;</p> <p>обізнаний щодо законодавчого регулювання діяльності НФУ;</p> <p>критично мислить та порівнює фінансові послуги в банківських установах та НФУ;</p> <p>активно використовує інтернет-ресурси для пошуку відповідної інформації.</p>	<p>(кредитні спілки, страхові компанії, ломбарди, інвестиційні фонди, недержавні пенсійні фонди, мікрофінансові організації, фінансові компанії).</p> <p>3. Види фінансових послуг НФУ.</p> <p>4. Що варто знати клієнтам НФУ?</p>	<p>пошукова робота: пошук та опрацювання інформації щодо державних установ, які регулюють діяльність НФУ;</p> <p>практична робота: порівняти фінансові послуги в банківських установах та НФУ.</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
РОЗДІЛ III. БАЗОВІ ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ ТА ПРОДУКТИ		
<p>Цілі розділу: розглянути базові фінансові послуги та фінансові продукти; з'ясувати цільове використання фінансових послуг та продуктів під час досягнення фінансових цілей; формувати свідоме ставлення до використання фінансових послуг та продуктів; мотивувати інвестувати власні ресурси в розвиток задля досягнення фінансової свободи та життєвого успіху; з'ясувати основні види ризиків у сфері фінансових послуг.</p>		
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>розуміє значення понять “фінансова послуга” та “фінансовий продукт”;</p> <p>перераховує основні види фінансових послуг;</p> <p>знає суть та призначення таких фінансових послуг, як платіжні, депозитні, кредитні, страхові, послуги у сфері накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні;</p> <p>розуміє доцільність використання певної фінансової послуги та продукту в межах особистого фінансового плану.</p>	<p>Тема 1. Фінансові послуги та їх використання під час досягнення фінансових цілей.</p> <p>1. Поняття “фінансова послуга” та “фінансовий продукт”.</p> <p>2. Основні види фінансові послуг: платіжні, депозитні, кредитні, страхові послуги, послуги з пенсійного забезпечення, інвестиційні та їх характеристика.</p> <p>3. Обрання фінансових послуг та продуктів відповідно до цілей особистого фінансового планування.</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>пояснення вчителя: основні види фінансових послуг та продуктів, їх загальна характеристика;</p> <p>практична робота: вибір фінансових послуг та продуктів відповідно до визначених фінансових цілей.</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>пояснює поняття “депозит”;</p> <p>визначає функції та цілі депозитів в системі особистого фінансового планування;</p> <p>розрізняє види депозитів (строковий, на вимогу; гривневий, валютний, в банківських металах);</p> <p>знає про співвідношення відсотків за депозитом та рівнем інфляції;</p> <p>розуміє, що таке дохід за депозитом та вміє його обчислювати за допомогою онлайн-калькулятора;</p> <p>обізнаний щодо питання оподаткування доходу за депозитом;</p> <p>уміє визначити, чи гарантується обраний депозит ФГВФО;</p>	<p>Тема 2. Депозити. Гарантування вкладів фізичних осіб.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття “депозит”. 2. Функції депозитів у роботі банку та економіці країни. 3. Види депозитів. 4. Вибір депозиту та розрахунок доходу від депозиту. 5. Депозит та інфляція. 6. Депозит та податки. 7. Депозитний договір: умови укладання та обов’язки сторін (загальний огляд) 8. Гарантування вкладів фізичних осіб. 9. Діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) в Україні. 	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>пояснення вчителя;</p> <p>колективне обговорення: функції депозиту; раціональне використання депозиту під час особистого фінансового планування (відповідно до фінансових цілей)</p> <p>практична робота: ознайомитися з пропозиціями для відкриття депозиту, враховуючи свою фінансову ціль, використовуючи сайт або мобільний застосунок банків України (на вибір), уточнити можливість відкриття депозиту (заздалегідь визначитися з його видом), у тому числі неповнолітньою особою через чат-бот або контакт-центр банку; дізнатися, які документи потрібні для відкриття депозиту в банку; відвідати офіційний сайт ФГВФО https://www.fg.gov.ua/; ознайомитися з інформацією про захист вкладників</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>умотивований використовувати депозит для досягнення власних фінансових цілей.</p>	<p>10. Основні цілі використання депозитів під час особистого фінансового планування.</p>	<p>https://www.fg.gov.ua/zakhist-prav-vkladnikiv; дізнатися, що таке депозитний калькулятор та як він працює https://talan.bank.gov.ua/korysne/calc/cal-c-deposit; використати онлайн-калькулятор на практиці; обрати найвигіднішу пропозицію оформлення депозиту на основі отриманих даних; дізнатися, чи підпадає під гарантію держави обраний депозит;</p> <p>домашнє завдання: обговорити з батьками можливість відкриття депозиту для себе (неповнолітньої особи) відповідно до обраної фінансової цілі (покупка телефону, комп'ютера, поїздка, святкування дня народження, навчання тощо).</p>
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>розуміє значення кредиту, як фінансового інструменту;</p>	<p>Тема 3. Кредити. Формування кредитної історії.</p> <p>1. Необхідність та сутність кредиту.</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>пояснення вчителя;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>визначає переваги та недоліки кредитів;</p> <p>може назвати основні види кредитів;</p> <p>учиться порівнювати кілька кредитних пропозицій, використовуючи кредитний онлайн-калькулятор;</p> <p>уміє оцінити доцільність використання кредитів для досягнення фінансових цілей;</p> <p>обізнаний щодо ефективного використання кредитів під час фінансового планування;</p> <p>знає, що таке “кредитна історія” та її вплив на фінансове життя людини;</p> <p>учиться мислити критично та приймати зважені фінансові рішення;</p> <p>активно використовує інтернет ресурси для пошуку відповідної інформації;</p>	<p>2. Функції кредиту.</p> <p>3. Фінансові установи, які надають кредитні послуги (банківські та небанківські фінансові установи).</p> <p>4. Види кредитів: споживчий, на розвиток власної справи.</p> <p>5. Кредитні картки та їх можливості.</p> <p>6. Переваги та недоліки кредиту.</p> <p>7. Основні цілі кредиту під час особистого фінансового планування.</p> <p>8. Формування кредитної історії та її роль у фінансовому житті людини.</p>	<p>пошукова робота: огляд фінансових установ, які мають право відповідно до українського законодавства надавати послуги кредитування;</p> <p>практична робота (робота в парах): дізнатися, що таке кредитний калькулятор та як він працює https://talan.bank.gov.ua/korysne/calc/cal-c-credit;</p> <p>порівняти кілька кредитних пропозицій, використовуючи кредитний онлайн-калькулятор;</p> <p>опрацювання додаткової інформації (індивідуальна робота): ознайомлення зі всеукраїнською інформаційною компанією Національного банку України “Знай свої права. Кредити”: https://promo.bank.gov.ua/know-your-rights-loans/;</p> <p>пошукова робота: ознайомитися з діяльністю бюро кредитних історій в Україні;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>поширює набуті знання з фінансової грамотності серед свого оточення.</p>		<p>практична робота: опрацювати основні питання щодо поняття кредитної історії: https://www.ubki.ua/credit-history-ua;</p> <p>вправа на розвиток критичного мислення та обґрунтування власної думки: за допомогою методу “Прес” висловити своє ставлення щодо доцільності використання кредиту, як фінансової послуги;</p> <p>домашнє завдання: допомогти батькам перевірити їх кредитну історію.</p>
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>знає, що таке страхування;</p> <p>називає основні форми та види страхування;</p> <p>розуміє призначення страхування (фінансовий захист);</p>	<p>Тема 4. Страхування.</p> <p>1. Поняття “страхування” та “страховий поліс”.</p> <p>2. Основні форми страхування: добровільне та обов’язкове.</p> <p>3. Основні види страхування: страхування майна (рухомого та</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>пояснення вчителя;</p> <p>опрацювання додаткової інформації;</p> <p>практична робота: відповідно до особистого запиту обрати потрібні види страхування;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>ознайомлений з основними засадами оформлення страхового полісу;</p> <p>розрізняє поняття “страховик”, “страхувальник” та “застрахована особа”;</p> <p>розуміє важливість страхування в контексті особистого фінансового планування;</p> <p>обговорює питання страхування з батьками.</p>	<p>нерухомого), відповідальності, життя, здоров’я (медичне), туристичне тощо.</p> <p>4. Загальна характеристика страхового полісу та учасники страхової угоди: (страховик, страхувальник та застрахована особа).</p> <p>5. Цілі страхування в контексті особистого фінансового планування.</p>	<p>робота з документами: “страховий поліс”, “європротокол”;</p> <p>домашня робота: обговорити тему страхування з батьками, дізнатися про наявність страхових полісів у сім’ї.</p>
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>знає, що таке пенсія та її призначення;</p> <p>розуміє механізм отримання соціальної пенсії;</p> <p>обізнаний щодо видів пенсійного забезпечення;</p> <p>ознайомлений оглядово з рівнями пенсійної системи України;</p>	<p>Тема 5. Пенсійне забезпечення.</p> <p>1. Що таке пенсія та основні цілі пенсійного забезпечення.</p> <p>2. Види пенсійного забезпечення.</p> <p>3. Рівні пенсійної системи України (загальний огляд)</p> <p>4. Різновиди пасивного доходу як альтернатива державній пенсії.</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>складання асоціативного куща (групування) “Пенсія”;</p> <p>колективне обговорення питання пенсійного забезпечення в Україні за допомогою методу “акваріум”;</p> <p>пояснення вчителя: рівні пенсійної системи України;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>формує зважене ставлення до власного пенсійного забезпечення.</p>		<p>практичне завдання: робота з онлайн-калькулятором “пенсійний калькулятор”: https://cost.ua/pension_calc_new/;</p> <p>практична робота: розрахувати бажаний рівень пенсійного забезпечення;</p> <p>пошукова робота: дізнатися про альтернативні варіанти соціальної пенсії;</p> <p>домашня робота: дізнатись у своїх бабусь та дідусів про їх пенсійне забезпечення, розрахувати разом із ним їх бюджет на місяць.</p>
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>пояснює поняття “інвестиція” та “фінансова інвестиція”;</p> <p>обізнаний щодо основних видів інвестицій;</p>	<p>Тема 6. Фінансові інвестиції та ризику.</p> <p>1. Поняття та види інвестицій.</p> <p>2. Фінансові інвестиції: загальний огляд.</p>	<p><i>Орієнтовний перелік</i></p> <p>пояснення вчителя: що таке фінансові інвестиції; залежність між доходом від інвестицій та ризиками.</p> <p>практична робота: гра “Інвестор;”</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>знає, що джерелом інвестицій є заощадження;</p> <p>знає, що таке фінансові інвестиції;</p> <p>називає основні види інвестицій (акції, ОВДП, валюта, нерухомість, земельні ділянки, банківські метали, колекційні (пам'ятні) та інвестиційні монети, твори мистецтва тощо);</p> <p>обізнаний щодо основних правил інвестування;</p> <p>розуміє важливість здійснення інвестицій в особистий розвиток (як матеріальних, так і нематеріальних);</p> <p>усвідомлює роль фінансових інвестицій у створенні пасивного доходу та його вплив на формування власного фінансового добробуту та фінансової стійкості;</p> <p>усвідомлює головні ризики інвестиційної діяльності та може визначити їх джерела;</p>	<p>3. Інвестиції в освіту та власний розвиток.</p> <p>4. Правила фінансового інвестування та основні ризики.</p> <p>5. Цілі інвестицій у досягненні фінансового добробуту.</p> <p>6. Ризики, їх джерела та способи управління.</p>	<p>пошукова робота: дізнатися про інвестиції в ОВДП, у тому числі військові облигації в Україні; дізнатися про інвестиції в акції відомих світових компаній; дізнатися про інвестиції в інвестиційні та пам'ятні монети;</p> <p>дослідити історії успіху відомих інвесторів;</p> <p>колективне обговорення прочитаних книг за темою інвестицій та фінансові ризики.</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>розуміє, що врахування ризиків позитивно впливає на добробут людини або родини;</p> <p>знає про зв'язок між інвестиціями, доходами від інвестицій та ризиками та може обирати менш ризиковий варіант фінансового рішення;</p> <p>розуміє, що обіцянка високого доходу пов'язана з найбільшим ризиком;</p> <p>розуміє, що таке форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили), які ризики вони зумовлюють;</p> <p>упевнено відмовляється від невиправдано ризикових пропозицій стосовно використання власних заощаджень;</p> <p>цікавиться історіями успіху відомих інвесторів;</p> <p>знає, що таке інтелектуальна власність;</p>		

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
вчиться критично мислити та приймати зважені рішення.		
РОЗДІЛ IV. ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ		
<p>Цілі розділу: ознайомити із законодавчою базою у сфері захисту прав споживачів фінансових послуг; формувати відповідальне ставлення до користування фінансовими послугами; сприяти формуванню особистої безпечної фінансової поведінки.</p>		
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>знає, що споживачі й надавачі фінансових послуг мають взаємні права та обов'язки, визначені фінансовим договором;</p> <p>розуміє поняття “фінансовий документ” та знає його призначення;</p> <p>називає основні види фінансових документів (товарний чек, квитанція, платіжне доручення, фінансовий договір);</p>	<p>Тема 1. Законодавство України у сфері фінансових послуг та захист прав споживачів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фінансові документи та їх види. 2. Фінансові договори: основні правила укладання для споживачів фінансових послуг. 3. Особиста відповідальність щодо використання фінансових послуг. 4. Українське законодавство у сфері фінансових послуг. 	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>пояснення вчителя: що таке “фінансовий документ”, види фінансових документів, правила укладання та підпису таких документів;</p> <p>групова робота: розгляд основних законів у сфері фінансових послуг: https://talan.bank.gov.ua/korysne#zakonodavstvo;</p> <p>ознайомлення із Законом України “Про захист прав споживачів фінансових послуг”;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>знає, що офіційні надавачі фінансових послуг регулюються державними органами, може їх назвати;</p> <p>обізнаний щодо обов'язків надавачів та споживачів фінансових послуг щодо доброчесної поведінки з клієнтами та партнерами;</p> <p>ознайомлений з основним законодавством України у сфері фінансових послуг та захисту прав споживачів;</p> <p>розуміє, що законодавство постійно змінюється, тому варто стежити за його змінами;</p> <p>здійснює пошук відповідних законів на офіційних інтернет-ресурсах;</p> <p>розуміє рівень особистої відповідальності щодо використання фінансових послуг та захисту своїх прав;</p> <p>вчиться критично мислити;</p>	<p>5. Закон України “Про захист прав споживачів фінансових послуг”.</p> <p>6. Функції Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у сфері захисту прав споживачів фінансових послуг.</p>	<p>ознайомлення з інтернет-ресурсами Національного банку України у сфері захисту прав споживачів фінансових послуг;</p> <p>практичне завдання: вирішення питання захисту прав споживачів на конкретних прикладах (оформлення додаткових послуг під час отримання банківської картки, оформлення/зняття депозиту, підписання кредитного договору тощо).</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>формує власну обачну поведінку у сфері використання фінансових послуг;</p> <p>шукає відгуки споживачів про фінансові послуги, які він зацікавлений придбати або про надавача цих послуг;</p> <p>активно використовує інтернет-ресурси для пошуку відповідної інформації.</p>		
РОЗДІЛ V. ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА		
<p>Цілі розділу: ознайомити з поняттям “підприємництво” та його видами; розглянути особливості ведення підприємницької діяльності в Україні; з’ясувати переваги та недоліки підприємницької форми зайнятості; формувати позитивне ставлення до підприємництва та його розвитку в Україні.</p>		
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>знає, що таке “підприємництво” та “підприємство”;</p> <p>розуміє роль підприємництва в розвитку держави;</p>	<p>Тема 1. Підприємництво та його роль у розвитку держави.</p> <p>1. Поняття “підприємництво” та “підприємство”.</p> <p>2. Роль підприємництва в розвитку держави</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>пояснення вчителя;</p> <p>групова робота: розглянути види підприємницької діяльності;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>розрізняє види підприємницької діяльності;</p> <p>знає, що таке “стартап”;</p> <p>цікавиться прикладами успішних стартапів;</p> <p>пояснює відмінність між класичним та соціальним підприємництвом;</p> <p>називає характерні риси соціального підприємництва;</p> <p>обізнаний щодо розвитку підприємництва в Україні;</p> <p>ознайомлений з питанням державної підтримки підприємців в Україні;</p> <p>активно використовує інтернет-ресурси для пошуку відповідної інформації.</p>	<p>3. Види підприємницької діяльності.</p> <p>4. Соціальне підприємництво.</p> <p>5. Законодавство та оподаткування у сфері підприємницької діяльності.</p> <p>6. Розвиток підприємництва в Україні та його державна підтримка.</p>	<p>індивідуальна/групова робота: відвідати та опрацювати сайт Дія.Бізнес: https://business.dii.gov.ua/, дати відповіді на запитання (на вибір вчителя), за результатами роботи провести колективне обговорення;</p> <p>ознайомитися із Законом України “Про підприємництво”: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text;</p> <p>пошукова робота: огляд успішних стартапів;</p> <p>екскурсія до регіонального офісу Дія. Бізнес;</p> <p>екскурсія на підприємство;</p> <p>випереджальне завдання: підготувати розповідь/презентацію про успішних підприємців.</p>
<p><i>Здобувач освіти:</i></p>	<p>Тема 2. Особливості підприємницької діяльності.</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>знає та пояснює відмінність підприємницької форми зайнятості від інших форм зайнятості;</p> <p>розуміє, які існують переваги та недоліки підприємницької форми зайнятості;</p> <p>усвідомлює пов'язані ризики з вибором підприємницької форми зайнятості;</p> <p>називає основні навички, які є складовими підприємницької компетентності;</p> <p>цікавиться історіями успішних підприємців;</p> <p>проводить інтерв'ю з підприємцем;</p> <p>розвиває мовленнєві навички;</p> <p>вчиться вести ділову бесіду.</p>	<p>1. Портрет сучасного підприємця.</p> <p>2. Підприємницькі навички та формування підприємницької компетентності згідно з рамкою підприємницької компетентності.</p> <p>3. Історії успішних підприємців.</p>	<p>групова робота: на основі квадранта Р. Кіосакі встановити розподіл людських ресурсів та грошового потоку між основними формами зайнятості;</p> <p>колективна робота: за методикою “Світове кафе” встановити переваги та недоліки підприємницької форми зайнятості;</p> <p>пояснення вчителя: розгляд рамки підприємницької компетентності http://surl.li/ezqby;</p> <p>колективна робота: опрацювати результати дослідження “Портрет українського підприємця”: http://surl.li/ezqcb;</p> <p>повідомлення: історії успішних підприємців;</p> <p>зустріч із підприємцями своєї громади, проведення інтерв'ю.</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
РОЗДІЛ VI. ПРОЄКТ “ШКІЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО: ВІД ІДЕЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ” (практичний кейс)		
<p>Цілі розділу: ознайомити з діяльністю діючих шкільних підприємств; формувати на практиці підприємницькі навички; розвивати підприємницьке мислення; сприяти розвитку “м’яких” навичок; формувати відповідальне ставлення щодо вибору підприємницької форми зайнятості у власному житті; сприяти створенню регіональних/всеукраїнських спільнот шкільних підприємств; формувати високу культуру підприємництва в Україні.</p>		
<p><i>Здобувач освіти</i></p> <p>знає, що таке "шкільне підприємство";</p> <p>розуміє, як функціонує шкільне підприємство;</p> <p>досліджує іноземний та український досвід у створенні та діяльності шкільних підприємств;</p> <p>знає, що таке “соціальне шкільне підприємство”;</p> <p>наводить приклади діючих соціальних шкільних підприємств в Україні;</p>	<p>Тема 1. Шкільне підприємство.</p> <p>1. Поняття “шкільне підприємство” та особливості його функціонування.</p> <p>2. Іноземний та український досвіди у створенні та діяльності шкільних підприємств.</p> <p>3. Соціальне шкільне підприємство.</p> <p>4. Благодійництво – складова сучасного підприємництва.</p>	<p><i>Орієнтовний перелік</i></p> <p>пояснення вчителя;</p> <p>групова робота: опрацювати такі питання: досвід України: https://bit.ly/2LeFdr7; досвід Німеччини: https://bit.ly/2DaVfhf;</p> <p>дослідження практичних кейсів українських соціальних шкільних підприємств, зокрема з’ясувати питання їх реєстрації та оподаткування: https://schoolofme.me/sse;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>упевнено використовує інтернет-технології у навчанні.</p>		<p>онлайн-зустріч (за можливості офлайн) з представниками діючих соціальних шкільних підприємств.</p>
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>бере активну участь в обговоренні та роботі групи;</p> <p>упевнено пропонує свою кандидатуру на визначені посади;</p> <p>усвідомлює свою цінність у спільній роботі;</p> <p>проявляє та застосовує свої лідерські якості;</p> <p>учиться брати відповідальність за прийняття власного рішення;</p> <p>учиться ефективному тайм-менеджменту;</p> <p>здобуває навички ефективної комунікації та проведення переговорів;</p> <p>формує навички роботи в команді.</p>	<p>Тема 2. Формування команди.</p> <p>1. Установлення спільних робочих правил.</p> <p>2. Розподіл ролей.</p> <p>3. Командні цінності.</p> <p>4. Визначення форми внутрішньої комунікації.</p> <p>5. Облаштування додаткового робочого місця команди.</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>об'єднатися у групи для подальшої роботи над створенням шкільного підприємства (2- 4 групи в класі, залежно від кількості учнів);</p> <p>складання та встановлення спільні правил роботи;</p> <p>визначення ролі кожного члена команди в роботі підприємства;</p> <p>визначення та формування командних цінностей;</p> <p>визначення форми внутрішньої комунікації;</p> <p>пошук додаткового місця для роботи команди (школа, домашній простір членів команди, міський коворкінг, бібліотечні проектні простори тощо).</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>бере активну участь в обговоренні та роботі групи;</p> <p>генерує та висловлює власні ідеї;</p> <p>знає, що таке “візія”, “місія” та “цінності” підприємства;</p> <p>застосовує на практиці набуті знання;</p> <p>уміє слухати та сприймати думки інших членів команди;</p> <p>розвиває креативне мислення;</p> <p>формує навички роботи в команді.</p>	<p>Тема 3. Вибір підприємницької ідеї.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Генерація підприємницьких ідей. 2. Формування візії, місії та цінностей підприємства. 	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>групова робота;</p> <p>пошук прикладів візії, місії та цінностей, що зазначені на сайтах відомих компаній;</p> <p>проведення брейнстормінгу – генерації робочих ідей;</p> <p>формування візії, місії та цінностей підприємства.</p>
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>знає, що таке “бізнес-модель” підприємства;</p> <p>називає та пояснює особливості різних видів бізнес-моделей підприємства;</p>	<p>Тема 4. Обрання бізнес-моделі підприємства.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття “бізнес-модель”. 2. Види бізнес-моделей. 3. Обрання найоптимальнішої бізнес-моделі шкільного підприємства. 	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>пояснення вчителя;</p> <p>пошукова робота: дізнатися та дослідити різні види бізнес-моделей;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>бере активну участь в обговоренні та роботі групи;</p> <p>висловлює власні думки та аргументує їх;</p> <p>уміє слухати та сприймати думки інших членів команди;</p> <p>звертається за допомогою до експертів у вирішенні складних/спірних питань;</p> <p>учиться комунікувати та налагоджувати робочі зв'язки з експертами;</p> <p>формує навички роботи в команді.</p>		<p>практична робота: обрати бізнес-модель власного підприємства;</p> <p>отримання консультації від експертів.</p>
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>знає, що таке “маркетинг”, “маркетингова стратегія” підприємства та “маркетингове дослідження”;</p> <p>розуміє доцільність та важливість проведення маркетингового</p>	<p>Тема 5. Маркетингове дослідження ринку.</p> <p>1. Поняття “маркетинг”, “маркетингова стратегія” та “маркетингове дослідження”.</p> <p>2. Складові маркетингової стратегії:</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>пояснення вчителя;</p> <p>пошукова робота: огляд маркетингових стратегій працюючих на ринку компаній;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>дослідження у відкритті власної справи;</p> <p>обізнаний з методиками проведення маркетингового дослідження та його реалізації;</p> <p>учиться складати та проводити маркетингове дослідження;</p> <p>використовує набуті знання на практиці;</p> <p>уміє розрахувати собівартість товару/послуги, величину прибутку, розмір бажаної винагороди, з урахуванням умов оподаткування;</p> <p>уміє узагальнити та систематизувати отримані дані;</p> <p>активно використовує інтернет-ресурси для пошуку відповідної інформації;</p>	<p>визначення цільового ринку та сегментів ринку;</p> <p>визначення цільових груп клієнтів, уточнення їх потреб;</p> <p>аналіз конкурентів, а також сильних і слабких сторін підприємства порівняно з конкурентами;</p> <p>позиціонування підприємства (вибір сегмента ринку).</p> <p>3. Проведення маркетингового дослідження.</p> <p>4. Ціноутворення.</p> <p>5. Просування (реклама) та збут товарів або послуг підприємства.</p>	<p>групова робота: розроблення маркетингової стратегії підприємства;</p> <p>практична робота: проведення маркетингового дослідження;</p> <p>практична робота: формування та встановлення цінової пропозиції на товар/послугу, проведення математичних розрахунків.</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>учиться комунікувати та налагоджувати робочі зв'язки з конкурентами та постачальниками;</p> <p>формує навички роботи в команді.</p>		
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>знає, що таке “інвестиційний” та “фінансовий” плани підприємства;</p> <p>розуміє, що на відкриття власної справи потрібні фінанси;</p> <p>обізнаний щодо основних видів джерел фінансування проекту;</p> <p>впевнено пропонує свої ідеї;</p> <p>використовує набуті знання на практиці;</p> <p>учиться складати інвестиційний та фінансовий плани підприємства;</p> <p>розрізняє поняття “валовий” та “чистий” прибутки;</p>	<p>Тема 6. Інвестиційне та фінансове планування.</p> <p>1. Поняття “інвестиційний план”.</p> <p>2. Складання інвестиційного плану підприємства.</p> <p>3. Ознайомлення та вибір фінансових інструментів: заощадження; кредит; отримання грантів на розвиток власної справи; партнерство; краудфандинг; залучення інвестицій та інших ресурсів.</p> <p>4. Поняття “фінансовий план”, “валовий” та “чистий” прибутки.</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>пояснення вчителя;</p> <p>практична робота: скласти інвестиційний план підприємства;</p> <p>групова робота: дослідження переваг та недоліків фінансових інструментів (джерел), доступних для фінансування власної справи;</p> <p>пошукова робота: пошук грантових пропозицій для шкільних підприємств;</p> <p>практична робота: обрати вид фінансування шкільного підприємства;</p> <p>практична робота: скласти фінансовий план підприємства.</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>упевнено проводить математичні розрахунки, використовуючи, в тому числі, спеціальні електронні інструменти;</p> <p>розвиває критичне та креативне мислення;</p> <p>активно використовує інтернет-ресурси для пошуку відповідної інформації;</p> <p>формує навички роботи в команді.</p>	<p>5. Складання фінансового плану.</p>	
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>знає, що таке “проектний менеджмент” (“управління проектом”);</p> <p>називає найпопулярніші інструменти проектного менеджменту;</p> <p>учиться застосовувати інструменти проектного менеджменту на практиці;</p> <p>учиться мислити системно;</p>	<p>Тема 7. Проектний менеджмент.</p> <p>1. Поняття “проектний менеджмент”.</p> <p>2. Інструменти проектного менеджменту.</p> <p>3. Планування проекту.</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>пояснення вчителя;</p> <p>ознайомлення з інструментами проектного менеджменту, наприклад, діаграма Ганта, матриця Ейзенхауера, SWOT-аналіз, Trello та інші;</p> <p>практична робота: здійснення планування проекту за допомогою обраного командою інструменту планування.</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>здійснює разом із членами команди планування проекту шкільного підприємництва;</p> <p>упевнено висловлює власні думки та пропозиції;</p> <p>сприймає та дослуховується до точок зору інших членів команди;</p> <p>формує менеджерські навички та навички роботи в команді.</p>		
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>знає, що таке “бренд”;</p> <p>наводить приклади та характеризує відомі світові та українські бренди;</p> <p>розуміє, як відбувається процес брендування;</p> <p>застосовує набуті знання на практиці;</p> <p>генерує ідеї;</p>	<p>Тема 8. Розроблення власного бренду.</p> <p>1. Поняття “бренд” та “брендування”.</p> <p>2. Відомі бренди, їх характеристика.</p> <p>3. Створення власного бренду шкільного підприємства: назва, логотип, фірмовий стиль.</p>	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>пояснення вчителя;</p> <p>огляд та аналіз відомих брендів (на вибір);</p> <p>практична робота: створення власного бренду (вибір назви, логотипу та фірмового стилю), його тестування.</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>учиться створювати власний бренд;</p> <p>розвиває творче та креативне мислення;</p> <p>проявляє ініціативу та толерантне ставлення до творчих уподобань інших членів команди;</p> <p>формує навички роботи в команді.</p>		
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>розуміє, як відбувається процес організації виробництва;</p> <p>знає, як ефективно налагодити системи продажів товарів/послуг підприємства;</p> <p>учиться складати фінансовий звіт;</p> <p>здійснює комунікацію з потенційними клієнтами;</p> <p>учиться мистецтву ведення ділових переговорів;</p>	<p>Тема 9. Реалізація проєкту.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Організація виробництва. 2. Побудова системи продажів. 3. Фінансова звітність. 4. Налагодження комунікації з потенційними партнерами, клієнтами. 	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>пояснення вчителя;</p> <p>проходження тематичного навчання: майстер-класи, онлайн-курси;</p> <p>консультація експерта (залучення батьків та/або фахівців до тематичних питань);</p> <p>створення бізнес-сторінки проєкту в соцмережах, сайту, лендінгу тощо;</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>застосовує набуті знання на практиці;</p> <p>формує навички роботи в команді.</p>		<p>практична робота: ознайомитись із прикладами звітності українських підприємств, які розміщені у відкритому доступі.</p>
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>обізнаний щодо різних форматів презентації проєкту;</p> <p>уміє підготувати власний/спільний виступ;</p> <p>розвиває вміння публічних виступів та мовленнєву компетентність;</p> <p>розвиває організаторські навички;</p> <p>застосовує підприємницькі навички на практиці.</p>	<p>Тема 10. Презентація бізнес-ідей. Запуск проєкту.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вчимося презентувати проєкти. 2. Публічна презентація проєктів шкільних підприємств. 3. Організація продажу товарів/послуг шкільних підприємств. 	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>практична робота: навчання публічним виступам у форматі ліфт пітчинг (“презентація в ліфті”), “Печакуча” тощо;</p> <p>створення технічного супроводу презентації проєкту;</p> <p>презентація проєкту в шкільній громаді із залученням шкільної, батьківської спільноти, представників адміністрації та запрошених гостей.</p>
<p><i>Здобувач освіти:</i></p> <p>уміє систематизувати та аналізувати результати виконаної роботи;</p> <p>уміє критично мислити;</p>	<p>Тема 11. Підведення підсумків проєкту.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення загального рівня реалізації проєкту. 	<p><i>Орієнтовний перелік:</i></p> <p>звітування команд: визначення результатів проєкту (за встановленою формою);</p>

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
<p>здійснює адекватне самооцінювання власних результатів у проєкті;</p> <p>здійснює адекватне оцінювання роботи членів команди;</p> <p>пропонує конструктивні ідеї щодо удосконалення проєкту;</p> <p>учиться бачити та сприймати помилки як власну зону росту;</p> <p>генерує нові ідеї;</p> <p>прагне розвиватися та навчатися фінансовій грамотності та підприємництву впродовж життя;</p> <p>спрямований на глибше вивчення теми підприємництва.</p>	<p>2. Фінансовий результат проєкту.</p> <p>3. Визначення сильних та слабких сторін реалізованих проєктів, унесення пропозицій щодо їх удосконалення.</p> <p>4. Аналіз залученості кожного учасника в роботі над проєктом.</p>	<p>індивідуальне завдання: висловити особисте враження від участі в проєкті;</p> <p>ініціювати створення регіональної/всеукраїнської спільноти шкільних підприємств для обміну досвідом та налагодження співпраці.</p>

Прикінцева частина

Оцінювання результатів навчальних досягнень здобувачів знань навчального курсу “Підприємництво та фінансова грамотність” здійснюється шляхом поточного та підсумкового оцінювання. Підсумкове оцінювання передбачає такі види контролю знань та навичок: тематичне, семестрове та річне. Відповідно до вимог програми вчитель самостійно обирає форми та способи оцінювання. Важливо збалансовано застосовувати різні форми оцінювання, такі як: усне та письмове опитування, виконання практичних завдань та проєктів, проходження тестування та інші. Враховуючи технічні можливості школи, за допомогою сучасних інтернет-сервісів, наприклад, kahoot.com, mentimeter.com, quizlet.com, onlinetestpad.com, quizizz.com та інших способів періодично здійснювати формувальне оцінювання здобувачів знань.

Рекомендуємо педагогам у викладанні предмета додатково використовувати сучасні засоби навчання і залучати здобувачів знань до експертних тематичних семінарів, вебінарів, онлайн-екскурсій, квестів та змагань, а також до проходження навчальних курсів зі шкільного підприємництва та фінансової грамотності.

Використання інтерактивних методів навчання, зокрема ігрових технологій, на уроках та факультативних заняттях з підприємництва та фінансової грамотності дасть можливість здобувачам знань не тільки опанувати програмовий матеріал курсу, а й приділити суттєву увагу розвитку “м’яких” навичок, які відповідають за успішну адаптацію людини до соціального життя, її кар’єрного зростання і відповідно фінансового добробуту. Вирішити це завдання можна за допомогою періодичного проведення тематичних настільних ігор.

Важливим засобом навчання у викладанні курсу є систематичне читання та обговорення книжок з фінансової грамотності та підприємництва. Перевагою використання цього засобу навчання є досить простий і цікавий формат отримання нових знань. Рекомендуємо педагогам до кожного розділу програми скласти перелік книжок, які розкриватимуть питання навчальних тем, та запропонувати здобувачам знань до обов’язкового прочитання з подальшим обговоренням.

Національний банк України відповідно до однієї зі своїх функцій – організація роботи та здійснення заходів з підвищення рівня фінансової грамотності населення України – в межах реалізації Стратегії Національного банку України до 2025 року в серпні 2022 року презентував для освітянської спільноти сайт “Талан – центр фінансових знань”:
<https://talan.bank.gov.ua/>.

Офіційні сторінки проєкту в соціальних мережах:

телеграм-канал “ТАЛАН”. – URL: https://t.me/talan_nbu;

фейсбук-сторінка “ТАЛАН”. – URL: <https://www.facebook.com/talan.nbu/>.

Мета проекту – створення дієвої прогресивної платформи, яка об’єднає всіх учасників освітнього процесу в роботі над розвитком фінансової культури України.

Ключовими завданнями проекту “Талан” є підвищення фінансової грамотності українців, підвищення кваліфікації педагогів у сфері фінансової грамотності, залучення педагогів, дітей та молоді до заходів Національного банку України, розповсюдження навчальних матеріалів з фінансової грамотності.

Бібліотека сайту налічує цікаві тематичні матеріали для проведення уроків та позакласних заходів для школярів різної вікової категорії, студентів, а також матеріали для роботи з дорослою аудиторією. На сайті доступні зразки презентацій, конспектів та робочих зошитів, майстер-класів та розвивальних ігор. За активними посиланнями доступні актуальні результати досліджень, електронні версії підручників, а також рекомендовані до проходження навчальні відеокурси.

Частина навчальних матеріалів розроблена спеціалістами Національного банку України, частина – учасниками фінансового ринку або незалежними експертами.

Бібліотека навчальних матеріалів періодично оновлюється, тому радимо оформити підписку на сайті, щоб завжди вчасно отримувати повідомлення про актуальні новини проекту!

“Талан” – ваш центр фінансових знань! Формуємо фінансову культуру України разом!

Перелік рекомендованих джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти. (від 30.09.2020 р.).
URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>.
2. Дія. Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/>.
3. Дослідження рівня фінансової грамотності українців.
URL: <https://talan.bank.gov.ua/fingramotnist#doslidgennya>.
4. Економіка і фінанси. 9 клас: навч.-метод. посібник для вчителя / авт.. кол.; за аг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т.С. Смовженко. Київ : ДВНЗ “Університет банківської справи”, 2020. 123 с.
5. Законодавство України у сфері фінансів.
URL: <https://talan.bank.gov.ua/korysne#zakonodavstvo>.
6. Закон України “Про Національний банк України” (від 20.05.1999 р.).
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.
7. Книга юного підприємця. 9 детальних планів своєї справи для підлітків/С. В. Біденко, І. А. Золотаревич [Текст]. 2-ге вид., випр. Харків: ВГ "Основа", 2020. 136 с.
8. Методика викладання фінансової грамотності: навч. посіб./Т.О. Кізіма, В.В. Письменний, С.Л. Коваль, Н.І. Карпишин та ін.; за ред. д.е.н., професора Кізіми Т.О. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2017. 200 с.
9. Методичні рекомендації щодо створення модельних навчальних програм для 5–9 класів: Міністерство освіти і науки України. 21 березня 2021 року. Київ.
URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/03/25/metod.pdf>.
10. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи.
URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
11. Підприємництво для школярів. Дія. Цифрова освіта.
URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/pidpriemnictvo-dla-skolariv-modul-3>.
12. Про затвердження типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 235.
URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>.

13. Закон України “Про освіту” (від 05.09.2017 р.).
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
14. Закон України “Про повну загальну середню освіту” (від 16.01.2020 р.).
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-IX?fbclid=IwAR3HPX7nGuTO1v2MGtHJ1p0zWxrQUiuf7N07Ir3-KCwI-Ed2fpo9nbDPwRY#Text>.
15. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р.
URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/.
16. Прикладні фінанси. 8 клас: навч.- метод. посібник для вчителя / авт.. кол.; за аг. ред. дра екон. наук, проф. Т.С. Смовженко. Київ : ДВНЗ “Університет банківської справи”, 2020. 117 с.
17. Рамка фінансових компетентностей дітей та молоді України (до 18 років).
URL: <https://talan.bank.gov.ua/fingramotnist#ramky-kompetentnostey>.
18. Рамка фінансових компетентностей дорослого населення України.
URL: <https://talan.bank.gov.ua/fingramotnist#ramky-kompetentnostey>.
19. Сергій Дятленко, Віктор Конопкін, Артем Корнецький, Олена Кучерук, Іван Савицький Соціальне шкільне підприємництво: твій перший стартап: Посібник для учнів 8 (9, 10, 11) класів, батьків та освітян. Київ : ТОВ “ВІ ЕН ЕЙ ПРЕС”, 2020. 184 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-facultativ/2020/11/12/Sotsialne_pidpnyemnytstvo_tviy_pershiy_startup.pdf.
20. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. Посібник / Свинчук А.А., Корнецький А.О., Гончарова М.А., Назарук В.Я., Гусак Н.Є., Туманова А.А. Київ : ТОВ “ПІДПРИЄМСТВО “ВІ ЕН ЕЙ”, 2017. 188 с.
URL: https://krliman.gov.ua/upload/editor/soc_biznes.pdf.
21. Соціальне шкільне підприємництво. URL: <https://www.facebook.com/SSEinUkraine>.
22. Соціальне шкільне підприємництво. URL: <https://schoolofme.me/sse>.
23. Соціальне шкільне підприємництво. Онлайн-курс для освітян.
URL: <https://courses.zrozumilo.in.ua/courses/course-v1:EEF+EEF-008+2021/about>.
24. Стратегія Національного банку України до 2025 року.
URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-natsionalnogo-banku-ukrayini-do-2025-roku-pripinena-u-2023-rotsi>
25. "Талан" – центр фінансових знань Національного банку України.
URL: <https://talan.bank.gov.ua/>.

26. Твій перший стартап. Онлайн-курс для підлітків.
URL: <https://courses.zrozumilo.in.ua/courses/course-v1:EEF+017+2021/about>.
27. Указ Президента України “Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року” (від 30.09.2019).
URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.
28. Фінансова грамотність (рівень стандарту): підручник для 10 (11) класу закладів загальної середньої освіти/В.В. Письменний. Тернопіль: Астон, 2023. 240 с.
29. Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?: навчальний посібник / авт. кол. Київ, 2019. 272 с.
30. Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?: робочий зошит для учня / авт. кол. Київ, 2019. 160 с.
31. Фінансовий сенсей. Дія. Цифрова освіта. Онлайн-курс для підлітків.
URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/finansovyy-sensey>.
32. Школа платіжної безпеки. Онлайн-курс для підлітків. URL: <http://surl.li/wyox>.
33. EntreComp: Рамка підприємницької компетентності.
URL: https://ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2016.07.8-9_EntrComp/EntreCompFramework%20UKR.pdf
34. StudBiz. Онлайн-платформа для розвитку сектора соціального шкільного підприємництва в Україні.
URL: <https://studbiz.in.ua/>.